

Луценко Юрій Васильович, доцент
[кафедри адміністративного права і процесу](#)
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОШИРЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Системна перебудова правоохоронних органів України, створення нових правозастосовних підрозділів, удосконалення існуючих нормативно-правових актів у сфері боротьби з організованою злочинністю та корупцією, у тому числі транснаціональною, вкотре підтвердила, що боротьба зі злочинністю є глобальною проблемою, яку неможливо вирішити на рівні окремої держави, правоохоронного органу чи нормативно-правового акту. Виклики і загрози, які йдуть від організованої злочинності та корупції, можна усунути лише тоді, коли правоохоронні органи будуть виявляти належну самоорганізованість, організаційну гнучкість, достатню ефективність, скоординованість, винахідливість, наступальність і додержання принципу розподілу функцій та відповідальності, тільки тоді правоохоронці зможуть володіти такою ж мобільністю й діяти так само ефективно, як і самі злочинці. Можна з повною відповідальністю стверджувати, що, незважаючи на колосальні зусилля міжнародної спільноти, такої організаційної керуючої моделі світ ще не має. У зв'язку з цим, дана обставина є провідним негативним фактором, який забезпечує високу ефективність і виживання організованої злочинності та корупції, у тому числі транснаціонального масштабу.

Вітчизняні вчені-кримінологи розглядають організовану злочинність як сукупність злочинів, вчинених групами, які мають всі ознаки організації (статус, мету діяльності, керівника, підрозділи матеріального забезпечення, гроші, приміщення, транспорт тощо) [2, с. 77].

Аналізуючи зазначені поняття, можна дійти висновку, що вчені-кримінологи відокремлювали найрізноманітні ознаки організованої злочинності. Спробу їх узагальнення та синтезу здійснив німецький кримінолог Г. Шнайдер. До таких ознак він відніс: задоволення потреб населення організованою злочинністю у нелегальних товарах та послугах;

2) проведення діяльності раціонально та планово (злочинні дії визначаються з міркувань незначного ризику і значного прибутку);

3) організація групи будується за жорстким розподілом ролей;

4) формування своєї системи цінностей професіоналами - представниками організованої злочинності; 5) знаходження будь-якого злочинного синдикату знаходиться в підпорядкуванні невеликої групи, яка планує і веде пошук можливостей для злочинних діянь, розраховує ступінь ризику, вартість і вигідність злочинних проектів, контролює їх виконання. Маючи у своєму арсеналі значні фінансові можливості, злочинна організація може не поспішати у виборі мети та проведенні

операції; 6) дотримання злочинною організацією своїх основних принципів (безперечна лояльність всіх членів, заборона на різноманітні злочинні дії без наказу керівництва); 7) базування своєї діяльності на нейтралізації державного кримінального переслідування, яка досягається шляхом ізоляваності керівної ланки від виконавців, а також в результаті систематичного підкупу представників влади [4, с. 49-50].

Безперечно, що базовою категорією організованої злочинності є організована група, тобто стійке об'єднання двох або більше осіб, які спеціально зорганізувалися для спільної злочинної діяльності.

Характерними ознаками такої групи можуть бути: розробка (хоча б у загальних рисах) і схвалення учасниками групи плану злочинної діяльності або вчинення конкретного злочину; розподіл ролей; наявність організатора (керівника) групи; «прикриття» своєї злочинної діяльності як власними силами, так і з допомогою сторонніх осіб (у тому числі й підкупом службових осіб); вербування нових членів; наявність правил поведінки; наявність матеріально-технічної бази - транспорту, обладнання, приміщень, сховищ, коштів тощо.

У зв'язку з цим, можуть виникати дискусійні питання, по-перше, відносно корумпованих зв'язків, по-друге, - стосовно кількісної характеристики організованої групи.

Організовані злочинні угруповання не можуть існувати без корупції представників органів державної влади, контролюючих органів. Зв'язки злочинних груп з державними службовцями не є обов'язковою ознакою організованої злочинності, вони характеризують лише її вищий рівень - злочинну організацію мафіозного типу, яка має економічне або терористичне спрямування.

Наявність або відсутність корумпованих зв'язків організованої злочинної групи обумовлюється передусім ступенем зорганізованості групи, напрямом і сферою протиправної діяльності. Особливо яскраво це простежується, у злочинній діяльності організованих груп рекетирського, бандитського та іншого корисливого насильницького спрямування, у протиправній діяльності представників наркобізнесу та ін.

Що стосується кількісної характеристики організованої групи, то важко погодитися з висновками, що навіть починаючи з тріади, виникає групова психологія і структурування групи [1, с. 200-203; 3, с. 207, 254]. Структурування виникає лише в групі із трьох осіб, але ж групова психологія формується вже там, де більше однієї особи. Крім того, якщо в основу кількісної характеристики організованої групи покласти тріаду її учасників, то поза увагою кримінально-правового впливу залишаться малочисельні злочинні групи розбійників і бандитів, найманих вбивць і т. ін. На нашу думку, в основі кількісної характеристики організованої групи мають лежати критерії ступеня і рівнів її зорганізованості, направленості та сфери протиправної діяльності. Що, до речі, може стати основою законодавчого закріплення понять: - «група осіб», «група осіб за попередньою домовленістю», «організована група», «злочинна організація», «співтовариство мафіозного типу».

Також необхідно зазначити, що характерними рисами організованої злочинності в Україні є: заняття протиправною діяльністю на високому професійному рівні, на постійній основі, у вигляді промислу, при ретельному її плануванні; концентрація, монополізація і спеціалізація окремих видів протиправної діяльності залежно від засобу і джерела одержання незаконного прибутку у певній галузі господарства, виробництва, управління або регіону; суворі дисципліна, яка підтримується жорсткою структурною субординацією, централізацією влади в руках кількох людей - керівної «еліти», або «авторитетної» особи; встановлення тісних зв'язків із зовнішньоекономічними структурами, зарубіжним кримінальним світом; політизація організованої злочинності, її прагнення активно втручатися в хід соціально-економічних реформ, спроби нав'язати суспільству свою систему цінностей та ін.

Нині набула поширення діяльність угруповань, що займаються наркобізнесом, контрабандою, розбоями на автомобільних дорогах, крадіжками і перепродажем автомобілів преміум класу, пограбуванням вантажного транспорту, призначеного для міжнародних перевезень, фіктивним підприємництвом, торгівлею зброєю тощо. Предметом протиправного посягання є грошові кошти, цінні папери, коштовності, транспортні засоби, комп'ютерна техніка тощо.

Також слід наголосити, що боротьбу з організованою злочинністю варто поєднати з комплексом заходів, спрямованих на витіснення «тіньової економіки», політики, юстиції, кримінальної субкультури. Вплинути на масштаби організованої злочинної діяльності можуть корекція реформ, посилення їх соціальної орієнтації (підвищення життєвого рівня громадян, що знаходяться на межі виживання; скорочення значного розриву у прибутках бідних і багатих; підвищення рівня матеріального виробництва; підтримка малого підприємництва і створення рівних умов на старті бізнесової діяльності; посилення уваги до культурних, моральних, духовних та національних цінностей).

Таким чином, аналіз оперативної обстановки за напрямками боротьби з корупцією та організованою злочинністю в країні дає підстави стверджувати, що у нашій державі здійснюється активізація правоохоронних органів, які націлені на боротьбу з негативними явищами сьогодення. Водночас, не варто стверджувати, що завдяки прийняттю адекватних заходів, прийняття необхідних нормативно - правових актів, спрямованих на боротьбу з корупцією та організованою злочинністю, внесенню відповідних змін і доповнень у чинне законодавство, дане явище буде швидко подолане. Одне залишається поза сумнівом, що завдяки прийняттю комплексу заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією та організованою злочинністю, правозастосовні органи зможуть ефективно налагодити контроль за ситуацією, працювати на випередження випереджень, істотно звузити сферу кримінальної активності організованих груп та злочинних організацій, більш надійно забезпечити належний захист прав і законних інтересів людини, суспільства, держави.

Список використаних джерел

1. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія. Юрінком Інтер. Київ, 1999. 240 с.
2. Зелінський А. Ф., Коржанський М. Й. Корислива злочинна діяльність. Київ: Генеза, 1998. 144 с.
3. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність. Кримінологічно-правове дослідження. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 280 с.
4. Шнайдер Г. Криминология. М.: Изд. группа «Прогресс» - «Универс», 1994. 504 с.

Марков Михайло Миколайович, професор кафедри оперативного-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНІМ КОРУПЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ В УКРАЇНІ

Джерела походження корупції в Україні формуються як всередині країни, так і за її межами. Зовнішні корупційні загрози пов'язані з активністю іноземних держав, окремих іноземних громадян та транснаціональних корпорацій. Чинниками їх прояву та впливу є ряд зовнішньополітичних проблем, пов'язаних з масштабними глобалізаційними та геополітичними процесами в світі та регіоні, процесом євроінтеграції та інтеграції країни до систем колективної безпеки, економічною залежністю від ряду міжнародних фінансових організацій та держав, воєнно-політичною нестабільністю.

Однією з найбільших корупційних загроз для України є зовнішнє втручання з боку транснаціональних корпорацій внаслідок фінансової глобалізації. Небезпека полягає в тому, що вони через збільшення частки тіньової економіки та тіньового капіталу, посилення тиску на національну валюту й дестабілізацію національної економіки, руйнування ринкових механізмів та економічної системи держави, зниження рівня її конкурентоспроможності, скорочення зовнішніх інвестицій, нецільове використання та розкрадання бюджетних коштів можуть призвести до економічного занепаду, а також прямо вплинути на політичну стабільність та обороноздатність держави [1, с. 128].

Значну небезпеку становить зовнішній корупційний вплив міжнародної (транснаціональної) злочинності, глобальні мережі якої структуровані в ринки грошей, товарів і послуг та використовують корупцію для розвитку, збереження та відновлення кримінального бізнесу. Зовнішній корупційний вплив державного рівня здійснюється з метою дестабілізації політичної ситуації в країні через розбалансування та дискредитацію влади, підрив національної економіки та послаблення позицій країни на міжнародній арені задля зниження